

Historische Kring Maarssen

Tienhoven, Herv. Kerk

26e Jaargang no. 2, mei 1999

CAFE-RESTAURANT

**„GEESBERGE”
aan de Vecht**

MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 0346-561435

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

NVOB

Nederlands Verbond
van Ondernemers
in de Bouwnijverheid

Machinekade 6
MAARSSSEN

Tel.: 0346-561456
Fax: 0346-550579

Koetsveld Assurantiën

- * PENSIOENEN
- * HYPOTHEKEN
- * BELEGGEN
- * FINANCIERINGEN
- * LEASEN

Raadhuisstraat 15
3603 AV Maarssen

Telefoon: 0346-561 680/567 757
Telefax: 0346-560 869
Onderdeel van Nico Koetsveld Beheer BV

REO'S
STOFFENBOETIEK

kaatsbaan 32

3601 ed maarssen tel. 0346-569290

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer 40476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, B. Visschedijk, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 0346-567596, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. H. Pouderoyen, W. Klever, B. de Ruiter en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84) en drs. W. Smits (10-02-94).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94), Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman (09-02-95).

Redactie: B. de Ruiter, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 0346-565471.

Lidmaatschap: De leden bepalen zelf op de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering de contributie voor het lopende jaar. Deze bedraagt thans f 22,50 voor leden, f 17,50 voor het tweede en elk volgende lid op hetzelfde adres. Een tweede lidmaatschap, maar dan zonder periodiek is ook mogelijk en kost slechts f 10,-.

Voor meer informatie en eventueel aanmelden als lid van de Kring kunt u schrijven naar de Historische Kring Maarssen, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, of contact opnemen met de ledenadministratie, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, Bloemstede 51, 3608 TH Maarssen, tel.: 0346-573173.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3608 TB Maarssen, tel.: 0346-562425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 0346-563599.

ISSN: 1384-0967

26e Jaargang no. 2, mei 1999

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

De ledenvergadering van 18 februari 1999.

Op donderdag 18 februari 1999 hield de Kring haar jaarlijkse algemene ledenvergadering. De ruim zestig aanwezigen hielden zich bezig met de volgende onderwerpen.

- * Het gaat goed met de vereniging, we hebben nu 826 leden.
- * We hebben een klein financieel tekort, daarom moeten we de contributie voor gewone leden verhogen tot f 22,50. Dat is op zich niet voldoende om het tekort weg te werken, maar we gaan ervanuit dat velen vrijwillig f 25,- of meer betalen.
- * De financiële en andere verslagen worden goedgekeurd.
- * Er wordt kort ingegaan op de activiteiten van de commissies en werkgroepen.
- * In de bestuurssamenstelling komt geen verandering.

Zoals gebruikelijk zijn tijdens deze jaarvergadering exemplaren van het gewone en het financieel jaarverslag verkrijgbaar. Voor belangstellenden zijn bij de secretaris nog enkele exemplaren beschikbaar.

Excursie naar Culemborg op zaterdag 29 mei.

In ons vorige periodiek hebben we deze excursie al aangekondigd. We gaan hierbij om 10.30 uur een bezoek brengen aan de kasteeltuin, met rondleiding. Daarna een wandeling door oud-Culemborg met gidsen van de plaatselijke historische vereniging. Na de middagpauze een bezoek aan het oudheidkundig museum van Culemborg, eveneens met rondleiding. Rond 15.00 uur drinken we hier koffie of thee, daarna is iedereen vrij om te gaan. Omdat ieder met eigen vervoer gaat is de prijs, inclusief alle

bovengenoemde activiteiten, voor leden f 10,-. Wie bij het museum zijn museumjaarkaart kan laten zien betaalt voor het geheel slechts f 7,-. Niet-leden betalen in beide gevallen f 2,50 meer. Opgeven tot een week voor de excursie bij de penningmeester van de HKM, gironummer 2907376. Stort het verschuldigde bedrag en vermeld wel/niet lid en wel/niet MJK. Vooraf krijgen deelnemers de benodigde bescheiden toegestuurd.

Historische verhandeling over De Eendenkooi.

Onlangs verscheen een brochure van de hand van de heer H.J. Wolters over de geschiedenis van de eendenkooi in Maarssenbroek ter gelegenheid van de overdracht van de eendenkooi aan het Utrechts landschap. Deze brochure is voor f 6,50 te verkrijgen bij de penningmeester van de WMM, mevr. Dekkers, tel. 564762. Van de heer Wolters ontvingen wij enkele foto's voor ons archief, die wij t.z.t. gaarne zullen publiceren, hiervoor onze dank.

Jaarmarkt te Maarssen.

5 juni is er weer jaarmarkt in Maarssen. Ook de Historische Kring zal daar met een stand vertegenwoordigd zijn, waarop o.a. fotoboeken met vele oude en zeer oude opnamen van Maarssen te bewonderen zijn.

Nostalgie Naarden 99.

Een grote historische markt in Naarden op zaterdag 19 juni. Terug naar grootmoeders tijd binnen de stadswallen van Naarden, met historische attracties van 10.30 tot 16.00 uur. Toegang gratis. De markt, die wordt gehouden in de Grote Kerk, wordt gezamenlijk georganiseerd door de consulenten van Noord-Holland en Utrecht. Er is gekozen voor Naarden vanwege de fraaie historische omgeving en omdat in het Gooi de geschiedenis van Holland en Utrecht elkaar overlappen. Rondom de kerk vinden ook de hele dag evenementen plaats zoals een show van historische honden, een show van klederdrachten uit Eem- en Gooiland, een voorstelling met de toverlantaarn, etc. Nadere informatie kunt u krijgen bij de Stichting Stichtse Geschiedenis van Fred Vogelzang en Yolanda Ezendam, tel. 030-2343880.

Benno Visschedijk, secretaris

Kring Kroniek

18-2-1999: Algemene ledenvergadering

Na de pauze hield mw Els Elenbaas van het Utrechts Archief een voordracht over genealogie. Op ongedwongen wijze legde ze uit hoe men zijn voorouders in kaart kan brengen. Daarbij stuit men op allerlei spannende zaken die zo'n onderzoek leuker maken dan buitenstaanders vermoeden. De spreker gaf vele voorbeelden van haar eigen familie waaruit bleek welke verrassingen men tegen kan komen.

Artikelen uit het periodiek gecatalogiseerd

Alle jaargangen van ons periodiek zijn de afgelopen tijd door Hanny Pouderoyen op onderwerp en op schrijversnaam geordend. Dit was een fikse klus, maar het resultaat zal het opzoeken van artikelen voor iedereen sterk vereenvoudigen. Voor inzage en/of aanschaf van de overzichten kunt u contact met haar opnemen. De overzichten zijn verkrijgbaar voor f 15,- per stuk.

27-3-1999: Bezoek huis Zuylenveld, Oud-Zuilen.

Het bezoek aan Zuylenveld was bijzonder geslaagd. Heerlijk was het ook dat het weer zo stralend was, waardoor we het huis op zijn voordeligst konden aanschouwen en we geen vieze inloop veroor-

Huis Zuylenveld, Oud-Zuilen, foto P.I. Hatzmann.

zaakten bij de familie Van Heusden, die hun pand met zijn bewogen geschiedenis, buitengewoon gastvrij voor ons openstelden. Jammer was dat een aantal leden zich niet had afgemeld, zodat de groepen kleiner waren dan verwacht. De gezelligheid was er niet minder om. Wij hopen dat de heer Van Heusden t.z.t. zo vriendelijk wil zijn de geschiedenis van zijn huis voor ons periodiek op schrift te stellen.

Reacties van lezers en schrijvers.

Heel erg blij zijn we met uw reacties, omdat eruit blijkt dat ons blad nauwkeurig door u wordt gelezen en u bereidt bent onze verhalen te vervolmaken.

Van de heer J.H. Witte ontvingen wij de hierna volgende reactie op het verhaal van A. de Zwart, Boelesteyn, twee huysies aan de Boelestynse Deyk en nog wat, periodiek nr. 3, jaargang 25, blz. 53 ev.

1. In dit verhaal laat de heer De Zwart de loodgieter Pieter Meyer samenwonen en later trouwen met de weduwe van Dirk van Dorgeest, Anna van Dorgeest. Omdat in de 18e eeuw de vrouw zelden de naam van haar man droeg, rees bij mij twijfel aan deze uitspraak. Een onderzoekje leverde op: Pieter Meyer huwt 23-11-1738 met Anna van Dorgeest (Trouwboek Maarssen). Dirk van Dorgeest overlijdt 1746/1747, bovendien heet zijn vrouw Helena Brouwers. Pieter en Anna krijgen twee kinderen: een dochter Helena (1739) en een zoon Dirk (1741), waarbij Dirk van Dorgeest en Helena Brouwers de doopgetuigen zijn en vernoemd worden (Dooptboek Maarssen). Uit dit alles blijkt dat Anna de dochter is van Dirk en daarom de naam Van Dorgeest droeg.
In jaargang 12 op bladzijde 28 maakte Wallie Smits dezelfde vergissing.
2. De derde loodgieter Leendert Pelleman (zie onopgeloste problemen nr. 2) is in 1735 eigenaar geworden van twee nieuwgebouwde daghuurders woningen aan de Boelestynse Deyk. Of hij ook de opdrachtgever is geweest, heb ik niet gevonden. In ieder geval is dat ruim voor 1758. Daarna koopt Leendert nog vele malen huizen, maar voornamelijk aan de Langegracht.
3. Of Jasper van Eten op de Boelestynse Deyk heeft gewoond? Waarschijnlijk niet. Wanneer hij in de transportakte van 1759 wordt genoemd als 'naast gelegene' moet dat als eigenaar van dit huisje zijn. Hijzelf woont in ieder geval vanaf 1741 op Werkhuysen, een huis aan de Binnenweg naast Ha-

senburg gelegen en op 18-10-1819 afgebroken. In 1761 bouwt hij in de Boelestynsedeyk twee daghuurders woningen. (Pieter van Lelieveldt bouwt er dan ook twee).

Van Arie de Zwart een kleine aanvulling op het artikel 'Boelesteyn, twee huysies... etc. Naar aanleiding van de tekst op blz. 54 kan gemakkelijk gedacht worden dat de laatste koper Leendert Pellemans daar ook is gaan wonen. Dat kan niet het geval geweest zijn. Hij was van 1759-1761 schepen van Nieuw-Maarsseveen,¹⁾ hij moest dan ook inwoner van die gemeente zijn. Leendert Pellemans zal niet onbemiddeld geweest zijn. Zijn naam wordt in stukken uit die tijd soms genoemd in verband met de koop of de bouw van een woning.

1. Zie Periodiek nr. 1, jg. 26, blz. 8 ev., artikel Ron van Maanen

Naar aanleiding van aflevering 12 van Het landgoed Ter Meer, periodiek nr. 1, jaargang 26, ontvingen wij van mevr. L.G. Veenstra-Fokkenrood de volgende rectificatie:
Het onderschrift onder afb. 8 op bladzijde 17 moet zijn :
Links Cornelis Fokkenrood, eigenaar, rechts zijn zoon Gerrit Fokkenrood.

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren voor 15 september 1999.

Bierbrouwers in Maarssen

deel 5

De brouwerij en haar naam

Toen het kadaster nog niet bestond moest overdracht van onroerendgoed altijd plaatsvinden voor schout en schepenen van het gerecht waar het onroerendgoed gelegen was. De ligging van het perceel of het pand werd vaak uitvoerig omschreven en niet zelden aangeduid met een naam. Aan namen van panden is in Maarssen geen gebrek. De bekendste is ongetwijfeld Goudestein. Een naam die door de eeuwen heen onaantastbaar is gebleven!

Onbekend maar wel zo aardig en toepasselijk was de benaming van het pand dat Juffr. Catharina Geelhand, weduwe van Barend Heijendaell, in 1725 bewoonde. In haar testament noemde ze haar huis *'daar de geele hant in de gevel staet gelegen int midden van het dorp'*. In 1659 en het jaar daarna werd de brouwerij genoemd *'als vanouts Slijckenborch'*. Later zullen we de brou-

werij tegenkomen onder de naam De Eenhoorn. De term *'als vanouts'* gevolgd door een naam kwam vrij regelmatig voor. In dit verband wijzen we op een verzoek van de kerkmeesters van Maarssen op 14 januari 1718 gericht aan de Staten van Utrecht. In dit verzoekschrift vragen de kerkmeesters *'authorisatie'* (machtiging) om de *'huijzinge ende herberge staande tot Maarssen alwaar de Swaan uijthangt ende van outs genaamt de Hell met twee campjens land tot reparatie der kerke'* te mogen verkopen¹. De naam de hel waren we nog niet eerder tegengekomen in de schepenboeken van Maarssen maar staat wel ingetekend op een kaart uit 1696² (afb.1). Overigens geen uitnodigende naam voor een herberg. Waarschijnlijk werd met de hel het stuk land bedoeld waarop de herberg gelegen was³. Ondanks toestemming van de Staten is de verkoop niet doorgegaan, want in 1724 komen de

[illegible]

Afb. 1: Fragment uit de 'Nieuwe Caerte van de Provincie van Utrecht' door Bernard de Roij, 1696.

zoon, zijn geen stukken bekend waarin hij in één adem wordt genoemd met de brouwerij de Eenhoorn. Men sprak meestal van 'de brouwer of brouwster van Maarssen'.

In een aanschrijving van de Staten van Utrecht d.d. 20 januari 1663 aan de brouwerijen in de provincie Utrecht aangaande de afschaffing van een bepaalde belasting op bier (acht stuivers per vat), blijkt dat Maarssen na Loenen en Breukeken, althans van de dorpen, het hoogst werd aangeglagen in het logiesgeld⁶. Dezelfde belasting werd overigens in 1665 weer ingevoerd wegens *'den gedrigden oorloch met Engelandt'*. De Maarssense brouwerij nam dus wat bieromzet betrof, een behoorlijke positie in maar werd evenals in andere stukken betreffende de impost op bier niet met de naam De Eenhoorn aangeduid.

In een ander aardrijkskundig en toeristisch aan-
doend werk uit 1733 wordt op een nogal weelde-
rige en overdadige manier de lof bezongen van
o.a. diverse dorpen in de vechtstreek⁶. Een ge-
dicht van Claas Bruin over Maarssen, in dit werk
afgedrukt, willen we de lezer zeker niet onthou-
den:

Een groot en neeringryk Gehugt,
Geleegen aan de frisse stroomen,
Welks standplaats en gezonde lucht
Kan meenig uit de Steeden troonen
Om hier in eenzaamheid te wonen.

29

Afb. 2: Afbeelding van de Eenhoorn met het paneeltje.

ô Maarssen 't geen elk kan bekooren,
Ik ben my zelf in u verlooren.

En dan is het nog niet afgelopen: *'Het Dorp Maarssen legt in der daadt ongemeen vermaakelyk, aan den blanken Vecht-stroom, besoomt alom en meest aan weerkanten, met een reeks van de keurlykste en Heerlykste Hoffsteeden, Lustplaatsen en Heeren-Huysen'*, enz. De schrijver Isaac Le Long sluit een alinea af met de zin: *'waarom het selve (Maarssen) ook niet onaardig het Paradys onder veele andere Dorpen genoemd werdt'*.

Maarssen was dus 'Een groot en neeringryk Gehugt'. De brouwerij wordt in dit werk in het geheel niet genoemd dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld de brouwerijen van Breukelen en Loenen. Concluderend kunnen we stellen dat de Maarsse brouwerij waarschijnlijk vanaf ca. 1720 bekend werd onder de naam De Eenhoorn. Veel naamsbekendheid zal de brouwerij buiten Maarssen echter niet genoten hebben. Dat kan zeker niet gezegd worden van de brouwers

waarover we reeds geschreven hebben en allerm minst van de bierbrouwer, die in maart 1679 zijn opwachting maakte en reeds enkele keren ter sprake kwam, Cors Jansz de Jong. We zullen zien dat Cors zich als een 'Valk' zou storten op de horeca in Maarssen.

Cors Jansz de Jong

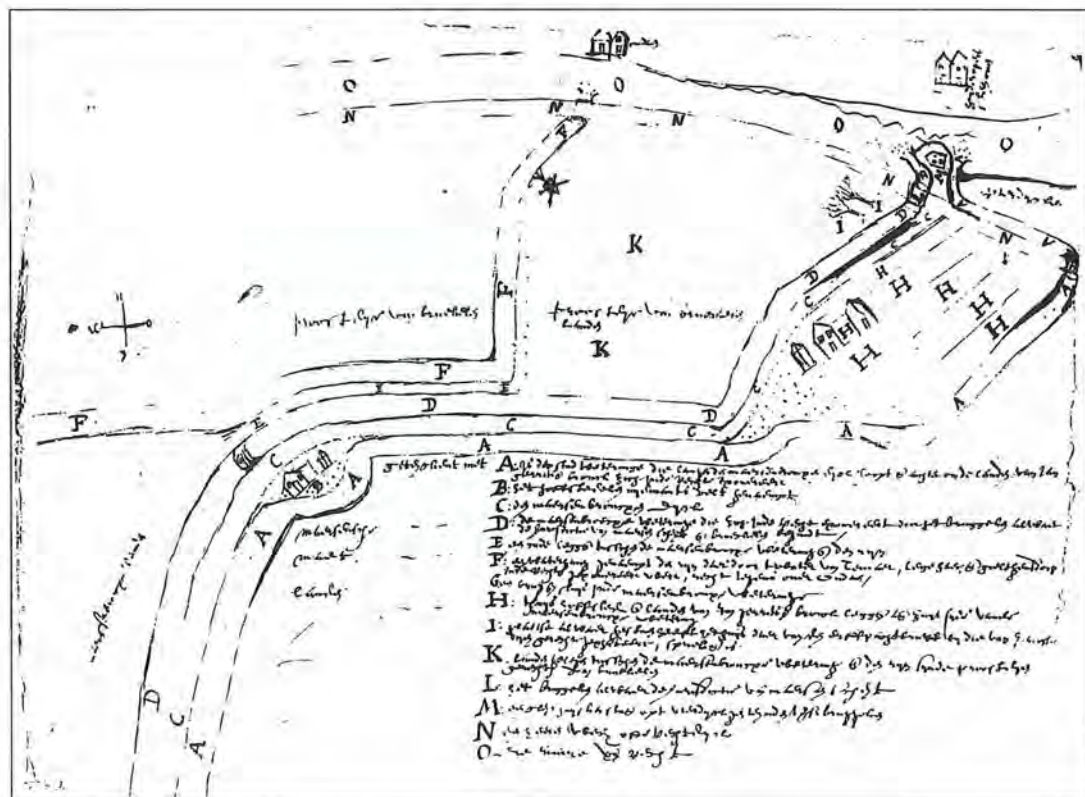
Hoewel Cors veelvuldig voorkomt in diverse archiefstukken, zullen we ons echter beperken tot het weergeven van de meest markante feiten uit zijn leven.

De eerste generaties De Jong hadden geen traditie als brouwer. Grootvader Gerrit Jansz is een blauwe maandag eigenaar geweest van een brouwerij maar dat was het wel. Cors zal het brouwersvak geleerd hebben bij zijn oom Jacob Jansz van Clarenborch in Maarssen maar mogelijk ook bij zijn andere oom Cors Jansz van Clarenborch in Breukelen. Deze laatste, eens voogd van Aaltje van Clarenborch echtgenote van Cors, had in ieder geval een huisbrouwerij, zoals blijkt uit de huwelijks voorwaarden in 1697 opgesteld, tussen zijn zoon Jacob van Clarenborch en Maria de With.

Toen Cors Jansz de Jong zich hier vestigde had hij reeds enkele jaren ervaring opgedaan als bierbrouwer in de gerenommeerde brouwerij 'De drie Sterren' in Montfoort. Deze brouwerij had hij waarschijnlijk vanaf 1677 gehuurd van de eigenaar Jacob van Bambergen, oud-burgemeester te Montfoort. In 1679 laat hij de eerder genoemde Jacob van Bambergen en Nicolaes van Foreest, eveneens oud burgemeester van Montfoort, getuigen dat hij (Cors) zijn zaakjes naar behoren had overgedragen aan zijn opvolger¹⁰.

'Niemansvelt'

Cors laat zich voor het eerst gelden als hij in april 1680 van de Staten van Utrecht een huis en erf koopt genaamd 'Niemansvelt'. De ligging van het huis wordt in de transportakte echter niet vermeld. De vorige bewoner van 'Niemansvelt', Cornelis Henricxsz kon zijn schulden niet meer voldoen en was er letterlijk als een dief in de nacht vandoor gegaan, *'niet anders nalatende als een cleijn hujsie ende het hooij inden bergh'*¹¹. Hoewel Cors het huisje liet bewonen door aanverwanten van de fam. Van Clarenborch (de With en Breur), blijft het raadselachtig waarom hij het huis kocht. Niemansvelt lag namelijk een flink eind buiten de kom van het dorp tegen de grens van Breukelen.

Afb. 3. tekst: Helaas is de tekst door het kopiëren nauwelijks leesbaar gebleven¹³. De belangrijkste aanduidingen zijn echter; A: stadweteringe, B: nijemants velt, C: maersenbroucxen dijk, D: maersenbroecxe weteringe E: een cade, F: den rij, G: brug en sluijs, H: huijs hofstede ende landen van Jan Gerritsz Broeck. Aan de overzijde van de Vecht zijn ingetekend Oudaen en Huijdecopers steenoven.

De hofstede werd reeds in het jaar 1625 genoemd. Uit dat jaar bestaat een prachtige gedetailleerde pentekening waarop 'het hofstedeken Nijemansvelt' en de hofstede van Jan Gerritsz Broeck zijn te zien. Dit naar aanleiding van een conflict tussen de gerechten Breukelen Proosdij en Maarssen aangaande de jurisdictie over het grondgebied waarop beide hofsteden lagen¹² (afb.3).

Het geschil tussen de beide gerechten kwam vooral tot uiting in de belastinginning. De bewoners van de beide hofsteden konden het maar weinig waarderen dat ze voor de belastingen zowel door het gerecht van Breukelen Proosdij als van Maarssen werden aangeslagen. In 1624 wist Jan Gerritsz Broeck bijvoorbeeld niet aan welk gerecht hij de impost over bier moest betalen. Het belastingconflict sleepte zich voort, ook al

omdat de Staten van Utrecht niet tot een oplossing konden komen. In 1660 speelde het conflict nog steeds. De schout van Breukelen Proosdij verklaarde toen dat zij 'supplianten van allen ouden tijden gewoon zijn geweest haerluijder jurisdictie onder anderen mede te exerceren over de huijsinge ende hofstede eertijts bewoont bij Anthonis Jansz en daer na bij Jan Geritsz Brouck ende als nu bij sijne erfgenamen mitsgaders oock over de hofstede genaamt niemansvelt, worden de nu gepossiedeert bij Hendrik Dirxsz'¹⁴. Men verwijst naar een uitspraak van de Staten op 18 augustus 1601 waarin 'verstaen was dat de voorsz hofstede met den aencleven vanden onder de gerechte van Maersen niet was resorterende'. Het was het gerecht van Maarssen verboden de bewoners, in dit geval Anthonis Jansz in Otterspoorbroeck, met 'eenige ongelden te belasten'. Maarssen stoorde zich niet aan deze beslissing

en toonde daarmee tevens de onmacht van de Staten van Utrecht aan.

Op 6 oktober 1753 verkochten de nakomelingen van Cors het huis aan Willem Harmse Breur. De ligging van het goed wordt dan omschreven als volgt: *'Nimantsvelt staande en gelegen in desen geregten (Maarssen) aant noorteijnde der Neermaatpolder bij de de quaakel van den Ottersen-brok'*. Overigens geeft dit, nú nog landelijk, gebied opnieuw aanleiding tot kribbigheden tussen Maarssen en Breukelen¹⁵.

De herbergen

Evenals zijn voorgangers komen we Cors in Montfoort tegen als pachter van de belastingen op bieren. Met de opgedane kennis en ervaring wist hij het gerecht van Maarssen al snel te beïnvloeden. Begin 1680 verzochten schout en schepenen van Maarssen aan de Staten van Utrecht *'dat hare ingesetenen selfsbrouwers sullen betalen van ijder ton bier acht sts acht penn'*. Het bier dat elders vandaan kwam, met uitzondering van dat van de stad Utrecht, moest eveneens worden belast én het moest de tappers van Maarssen verboden worden *'eenige bieren te brouwen op gelijcke pene(boete)'*¹⁶.

Wat was er aan de hand? Van de jaarlijkse aanslag in het logiesgeld nam de brouwer gewoonlijk het grootste gedeelte, zo'n duizend gulden, voor zijn rekening. In 1679 was dat verminderd tot zevenhonderd twintig gulden en de brouwer wilde voor het jaar 1680 niet meer afdragen dan vierhonderd en vijftig gulden. Volgens hem waren zijn inkomsten vooral verminderd door de vele thuisbrouwers in Maarssen. Het verzoek van de schout en schepenen werd ingewilligd en daarmee had Cors Jansz de Jong zijn eerste succes te pakken. Het feit dat er in Maarssen veel thuisbrouwers waren zal Cors te denken hebben gegeven. Hij zal zijn conclusies getrokken hebben en richtte zijn aandacht op de aankoop van de herberg Het Schilt van Vranckrijck, waarvan Aaltje, zijn echtgenote, al voor de helft eigenaar was geworden door het overlijden van haar vader Jacob. De andere helft, de eigenlijke herberg, was vervallen en weinig florerend. Dit gedeelte behoorde aan de erven van Luchtenburgh. Zij wilden de herberg verkopen. Cors nam de kans waar. Hij wist nog een aanzienlijk bedrag van de verkoopprijs af te pingelen en werd op 10 december 1685, na publieke verkoop, voor 1450 gulden de nieuwe eigenaar.

Een paar jaar later laat Cors zijn oog vallen op de

herberg De Prins te Paard. Deze was het eigendom van Nicolaes van Leeuwen en Ida Everts maar na hun overlijden werden hun onroerende goederen door Mr. Mattheus de Leeuw, die als curator was aangesteld, publiekelijk geveild.

Op 4 juli 1689 pakt Cors opnieuw uit. Hij koopt dan voor het lieve sommetje van 2225 gulden *'seeckere huijsinge en erve met een stallinge daer achter staende en gelegen in den dorpe van Maerssen bewesten de brugh zijnde een herberge daer de prins te paert uijthanght, streckende voor uijt de reviere de veght tot achter aende dijk met al tgeene daer op en in aert en nagelvast is, uijtgesondert het uijthanghbord dat den huurder toecompt'*¹⁷. Op de omschreven plek, thans op de hoek van de Breedstraat en de Schippersgracht, bevindt zich nog steeds een restaurant met de naam De Prins te Paard.

Op 29 januari 1690 werd voor schout en schepenen de overdracht beklonken. Cors Jansz de Jong had zijn slag geslagen. Hij beheerste nu in grote mate de horeca in het hart van Maarssen. De geschiedenis van het pand, in 1689 genaamd de herberg De Prins te Paard, zal zeker teruggaan tot vóór 1628. In dat jaar komen we voor het eerst de naam van een bewoner tegen. Op 28 oktober 1628 verkoopt Jacobgen Cornelisdr weduwe van Dirck Hermansz van der Meer aan *'Peter Cornelisz van Oostweert ende Weijntgen Gijbsbertsdr huijsinge hofstede boomgaert bepotinge en beplantinge aen de westzijde van de Vecht aen de brug streckende utte Vecht tot aen de achterwech toe daer de bruggestege boven en Jasper Hermansz beneden naest gehuijst zijn'*.

In november 1642 verkopen Aert van Oostweert, schout van Maarssen, en Aelbert Mertensz, metselaar, het pand aan Nicolaes van Leeuwen.

De laatste jaren

Cors liet het niet bij de aankoop van de twee herbergen. Een lijst van huiseigenaren van Maarssen uit het jaar 1724 geeft aan dat hij naast de brouwerij en twee herbergen ook eigenaar was van *'nog een huijs int dorp'* en *'nog een kleijn huijsie'*¹⁸. Daar komt in april 1725 nog een huis bij. Daarnaast bezat Cors nog een flink stuk land genaamd 'de Papenacker', gelegen onder het gerecht van Maarssen. Als we dan weten dat Cors ook buiten Maarssen nog het nodige onroerendgoed bezat, is het wel duidelijk dat hij een welgesteld man moet zijn geweest. Een man die ongetwijfeld behoorde tot de notabelen van

het dorp. In 1700 wordt hij dan ook genoemd als schepen van Maarssen. Cors was een geslaagd zakenman. Dat neemt niet weg dat teleurstellingen Cors en Aaltje niet bespaard zijn gebleven. Zij zullen hoge verwachtingen hebben gehad van hun kinderen.

In 1702 stond Cors met zijn brouwerij en toebehoren, waarde 7000 gulden, borg voor zijn zoon Johan die al op jonge leeftijd het ambt van gadermeester (belastinginnehmer) ambieerde in Breukeleveen en Breukelen Proosdij. Johan zou zijn ouders nog een onaangename verrassing bezorgen, zoals we later zullen zien.

Uit het huwelijk van Cors en Aaltje werden zeven kinderen geboren, waarvan er twee op jonge leeftijd overleden. Zijn oudste dochter Elsje trouwde op 22 september 1709 te Maarssen(ng) met Matthijs de Vroome wiens voorvaderen ook wel Heer werden genoemd. Matthijs was niet onbemiddeld want zijn inbreng in het huwelijk was maar liefst 7000 gulden. Cors hield het bij vierduizend gulden¹⁹. Elsje echter, overleed kort na haar huwelijk op 1 januari 1712.

Aaltje van Clarenborch, die geheel in de schaduw stond van haar echtgenoot, overleed op drieenzestig-jarige leeftijd en werd met de nodige eer op 16 december 1723 begraven in Maarssen.

Als Cors Jansz de Jong zijn einde voelt naderen maakt hij op 20 mei 1727 zijn testament voor notaris Carel Pronckert in Utrecht²⁰. De inhoud hiervan is echter teleurstellend. Cors rept met geen woord over zijn opvolging c.q. verdeling van zijn niet onaanzienlijk bezit. Zijn vier kinderen zijn de enige erfenamen. Waarschijnlijk vertrouwt hij op traditie en redelijk inzicht van zijn kinderen.

In het begraafboek van Maarssen lezen we dat 8 oktober 1727 *'is gestorven tegen de avond Kors Jansz de Jong, dito 9 dit overlijden alomme bekend gemaakt onder het luiden van de klok 2 ure'. 'den 15 dito het lijk statelik ter aarde bestelt met 14 lijkdragers, het beste nieuwe kleet, voor de eerste maal over de kist op de baar, onder 't begraven nog 2 uren geluid'.*

Het tijdperk Cors Jansz de Jong was na vijftig jaar brouwerschap ten einde.

(wordt vervolgd)

Henny van Elk

Bronnen:

1. R.A. Utrecht, Staten van Utrecht, Registers van verschillende akten van de Staten en hun gedeputeerden, inv. nr. 349-57, folio 5v.
2. R.A. Utrecht, Topografische Atlas, A.H. Sijmons, De Nieuwe Kaart van den Lande van Utrecht.
3. Met dank aan de heer J. Witte uit Maarssen.
4. Jaarboek Oudheidkundig genootschap Niftarlake 1940, A.E. Rientjes, De 'Eenhoorn' te Maarssen, blz. 9.
5. Met dank voor de medewerking van de H. Hart parochie.
6. R.A. Utrecht, notaris Johannes de Jong, inv. nr. 1195, d.d. 29-1-1727.
7. Geheym-schrijver van staat en kerke der vereenigde Nederlanden. Beginnende met die van de Provincie Utrecht, 1759.
8. R.A. Utrecht, Staten van Utrecht, Registers van verschillende akten van de Staten en hun gedeputeerden, inv. nr. 349-33, folio 162v.
9. Kabinet van Nederlandsche en Kleefsche outheden, bestaande in steden, dorpen, enz, beschreven door Matthaeus Brouerius van Nidek en Isaac Le Long, 1727-1737, 6 delen, deel 5, blz. 246.
10. Streekarchief 'Rijnstreek' te Woerden, Oud rechterlijk archief Montfoort, Minuten van akten van attestaties, inv. nr. 94.
11. R.A. Utrecht, Staten van Utrecht, Resoluties van Gedeputeerde Staten, inv.nr. 264-84, d.d. 18-9-1679.
12. R.A. Utrecht, Topografische atlas, nr.156, Breukelen proosdij 1625, Schetskaart van het grondgebied der gemeente langs de Vecht over het huis Oudaan met een gedeelte van de daaraan grenzende Maarssenbroeksche en Maarssensche maatlanden met 20 regelige Hollandse uitleg ging. Pentekening zonder naam.
13. De tekening op A4 formaat en tekst verkrijgbaar bij de auteur.
14. R.A. Utrecht, Staten van Utrecht, Resoluties van Gedeputeerde Staten, inv.nr. 264-65, d.d. 24-2-1660.
15. Utrechts Nieuwsblad d.d. 24-3-1999, pag. 14.
16. R.A. Utrecht, Staten van Utrecht, inv.nr. 264-85, d.d. 12-5-1680.
17. R.A. Utrecht, Hof van Utrecht, Condiën van verkopen gehouden ten overstaan van commissarissen uit het hof, inv. nr. 241-1(1676-1785).
18. Gemeentearchief Maarssen, huisgeldlijst 1724 Maarssen, inv. nr. 86.
19. G.A. Utrecht, notaris D. Houtman, inv. nr. U127 a004, aktenr. 57.
20. G.A. Utrecht, notaris C. Pronckert, inv. nr. U162 a008, aktenr. 51.

De Langegracht te Maarssen

deel 2

De wandeling van de heer Mook die werd voortgezet door de heer Bloemendaal op het landgoed Ter Meer is afgesloten met een interessante lezing in januari van dit jaar. Nu is er tijd om de lang geleden begonnen tocht, periodiek nr. 1, 1998, langs de Langegracht voort te zetten. Deze tocht op papier werd vooraf gegaan door een lezing, die de heer Bloemendaal hield ter ere van het 25-jarig bestaan van de Kring in het najaar van 1997.

De Langegracht nummer 3 en 4.

Het vanouds door schippers bewoonde pand is verdeeld in een benedenhuis nummer 3 en een bovenhuis nummer 4.

In 1849 treffen we er Willem Brits aan, een schipper, gehuwd met Maria E. Heek. Ruim dertig jaar heeft Willem hier gewoond. Blijkbaar was de verdienste niet zo groot, want hij ging zijn bovenverdieping verhuren. In december 1861 treftefen we daar voor het eerst een bewoonster aan, Cornelia Kuil, de weduwe van Helmus van 't Veld. Zo werd de bovenverdieping dan nummer 4. Hoewel dat niet helemaal juist is, want in 1861 liep de telling anders en was het 88b. Ruim vijftig jaar tot 1903 werd het pand bewoond door schippersgezinnen.

Op 26 juli 1912 vestigde zich melkslijter Jacobus van de Akker uit Wilnis op de Langegracht 3. Niet alleen was er een winkeltje gevestigd, Jacobus bezorgde ook aan huis. Hij bracht alles rond met de hondekar. Op 10 mei 1935 gaf Co zijn zaak over aan zijn zoon Evert. Zelf ging hij boven wonen tot zijn dood op 10 januari 1943. Evert ging met zijn tijd mee en schafte zich een transport- en bakfiets aan om zijn klanten te voorzien van de nodige zuivelartikelen. De zoon van Evert, Jacobus, vernoemd naar zijn grootvader, nam op 11 november 1959 op zijn beurt de zaak over. Vader Evert verhuisde naar boven en woonde daar tot zijn overlijden op 4 mei 1973. De jonge Co van de Akker bezorgde de zuivelproducten met de bestelwagen.

Zesenzestig jaar was de melkzaak van de familie Van de Akker een begrip in ons dorp. Dan wordt op 1 mei 1988 een nieuwe wet aangenomen, waarin staat dat zuivelproducten in een gekoelde wagen vervoerd en bezorgd dienen te worden. Dat zou een hele investering betekenen voor de kleine middenstander aan de Langegracht. Besloten werd er op 1 april 1988 mee te stoppen. De gezondheid werd er ook niet beter op, dus het was verstandiger gebruik te maken van de VUT-regeling voor kleine zelfstandigen.

Voor zijn klanten in het buitengebied betekende het een strop, want SRV-man Van de Akker bezorgde zijn waren ook aan de Herenweg en de Oudendijk. Gelukkig nam een Westbroekse melkman deze klanten over.

De heer Van de Akker liet zijn winkelpand verbouwen tot woonhuis en geniet nog tot de dag van vandaag van zijn pensioen in zijn huis gelegen in een mooie bocht van de Vecht.

Niet alleen Van de Akker stopte ermee in 1988. Ook Gerrit ter Wee, de bekende rijwielhandelaar aan de Parkweg hield het voor gezien, evenals zijn vrouw in haar platenzaak en ook slijterij Westerik aan de Breedstraat maakte gebruik van de VUT-regeling. Zo vielen er in korte tijd een aantal van de van oudsher bekende middenstanders weg.

Foto van juni 1966 van de Langegracht 3/4. De melkwinkel was nog in vol bedrijf. Het pand heeft een 19e eeuwse lijstgevel, schuifvensters en een dakkapel. (foto archief gem. Maarssen)

C.W.P. Bloemendaal

Twaalf bakkers en 13.000 inwoners in Maarssen in 1965

Als bakker J.C. van Hunnik niet ziek was geworden zou de Bakkerij Van Hunnik gedreven door de familie Van Hunnik, dit jaar honderd jaar bestaan. Naar aanleiding van dit feit had ik een gesprek met de bakker. Maar eerst iets over brood en bakkers in de loop van de geschiedenis.

Wat eraan vooraf ging

± 5500 vChr. begon het brood een niet te stuiten zegetocht.

Eerst nog voornamelijk als pap en niet gerezen koeken, later als het brood dat wij nu nog kennen.

Een groot voordeel van dit voedsel was dat de grondstof bewaard kon worden. Vlees, fruit en groenten waren aan bederf onderhevig. Het graan, mits goed opgeborgen, kon als voedsel voorraad lang mee.

In onze tijd is het eeuwenoude nauwe contact tussen de mens en het koren verbroken. De zware arbeid, die nodig was om uiteindelijk het meel te kunnen malen, wordt door machines gedaan. De traditie van de oogstfeesten is overbodig geworden. Men beleeft niet meer de vreugde van het volbracht hebben van een groot karwei, dat

met Gods hulp tot een goed einde kwam en waarvoor de Schepper in midzomerfeesten uitbundig werd geëerd.

Bij arm en rijk vinden we sinds duizenden jaren brood op tafel. Voor ons is dit heel gewoon. Wij realiseren ons niet hoe brood het leven van de mens heeft bepaald. De eerbied voor het brood is in onze tijd verdwenen. Erasmus (1469-1536) schreef over de omgang met brood: *'Beker of kroes en mes moeten goed gereinigd, rechts liggen. Het brood ligt links. Geef niet toe aan de verleiding met de vingertoppen kruimels uit het brood los te peuteren. Laat dit voor sommige hovelingen. Snijd het brood zoals het hoort met een mes, breek er de korst niet af en snijd het niet langs verscheidene kanten aan. De Ouden hebben het brood gedurende het gastmaal steeds*

Afb. 1: Een ansichtkaart uit de twintiger jaren, waarop het pand van de Fa. Van Hunnik rechts uitstekend in beeld is.

als iets heiligs beschouwd.'

In 49 voor Chr. werd aan alle Romeinen in Rome gratis brood verstrekt om het volk rustig te houden. Er was dagelijks 14.600 hectoliter graan voor nodig. Rome had in die tijd driehonderd broodbakkerijen. Het bakkersgilde werd wettelijk gereguleerd toen de eerste staatscrisis zich aankondigde. Een bakkerszoon werd verplicht ook bakker te worden en moest per dag 800 liter tarwe tot brood verwerken. De verschillende broodsoorten weerspiegelden de sociale geleidingen van Rome. Panis plebeius was het brood voor het gewone volk. Het bestond uit meel en zemelen. Het panis militaris was voor de soldaten, het panis cibarius was voor hoge militairen en ambtenaren en het panis civilis was voor de burgers. Het panis candidus was de fijnste soort en werd door de voorname Romeinen genuttigd, die hun eigen bakker hadden. Nadat het Romeinse Rijk uiteenviel en de steden ontvolkten werd het beroep van bakker zeldzamer. Pas in de tijd van Karel de Grote (742-814) kwam er weer aandacht voor het beroep.

Intussen droegen de kloosters veel tot de ontwikkeling van het broodbakken bij. Vooral in de bedevaartplaatsen was het zaak de vele pelgrims van voedsel te voorzien. Als er een klooster werd gesticht werd er ook meteen een grote bakkerij aan verbonden. Het klooster van Saint Germain-des-Prés bij Parijs had bijvoorbeeld negenenvijftig korenmolens ter beschikking.

In de 10e eeuw ontstonden de bakkersgilden in Europa en in de 12e eeuw waren ze algemeen verspreid. Men kon niet zomaar bakker worden en tijdens zijn leven moest een bakker vele proeven van bekwaamheid afleggen. In Parijs moest hij bijvoorbeeld ieder maand proefgebak afleveren dat werd gecontroleerd op samenstelling en gewicht.

Vooraf in tijden van schaarste en dreigende hongersnood wendde de mens zich in de oudheid en tijdens de Middeleeuwen tot God met de bede om brood. Geleidelijk aan werd deze bede tot eis. Mislukte oogsten en hongersnood werden door de stedelingen niet meer ervaren als de straf van God maar als menselijk falen, een tekortkoming van de aristocratie. Gelijkheid voor God werd vervangen door gelijke rechten en vooral recht op brood. De Franse Revolutie ontstond in 1789 door gebrek aan brood.

In de 18e eeuw was, net als bij de Romeinen, het wittebrood een statussymbool. Het gewone volk at zwart brood en veelal ook broodpap en de

aristocratie en de burgers in de steden aten wit brood.

Van eeuw tot eeuw kwamen er meer wettelijke voorschriften voor de bakkers. Aan beroepsopleidingen werden steeds hogere eisen gesteld. Alleen aan de techniek van het bakken en aan de oven werd weinig gedaan tot in het midden van de 19e eeuw. Toen werd de natuurlijke zuurdesem vervangen door gist dat door de brouwerijen aan de bakkers werd geleverd. Allerlei nieuwe soorten brood en gebak ontstonden en de ambachtelijke kennis werd aangevuld met fantasie. Brood begeleidde en begeleidt de mens op zijn levenspad. Voor feestdagen worden ook nu nog bijzondere broden gebakken. Niet alleen voor religieuze feestdagen maar ook bij andere belangrijke gebeurtenissen zoals de doop, een trouwerij en de dood kende men speciale gebruiken waarbij brood een rol speelde.

Heel wat vormen van luxe broden komen voort uit oeroude vruchtbaarheidsriten of offers.

De zestiger jaren van onze eeuw vormden een dieptepunt voor de bakkers. Niet alleen werd de broodproductie veelal overgenomen door fabrieken, die goedkoper konden leveren. Ook raakte het brood als basisvoedsel nummer één steeds meer op de achtergrond. Eerder al verdrongen door de aardappel die uit Amerika tot ons kwam, maar in de twintigste eeuw door alle andere voedingsmiddelen zoals vlees, groente en niet te vergeten snoep, waarover men door de grotere welvaart in alle lagen van de bevolking kon beschikken.

In de zeventiger jaren vindt echter een ware opleving plaats. De 'warme' bakker wordt weer gewaardeerd, niet alleen om zijn veel smakelijker brood, maar ook omdat de mensen zich steeds meer luxe kunnen veroorloven, waar de bakkers uitstekend op inspelen met hun assortiment.

Het blijft echter een bijzonder inspannend beroep, waarvoor men in de wieg gelegd moet zijn, zoals we uit het volgende verhaal van bakker Van Hunnik kunnen vernemen.

Bakker Van Hunnik te Maarssen, 1899-1997.

Jan Cornelis van Hunnik, werd op 26-11-1873 te Veenendaal geboren en huwde op 15-06-1899 te Montfoort met Johanna de Bruin, die op 30-05-1870 te Linschoten was geboren.

Op 27-06-1899 woonde hij, met zijn vrouw, schoonzuster en dochter Maagje op de Daalse-dijk A46, later werd dit Binnenweg 5, nu is hier garage Roeleveld gevestigd.

Afb. 2: De Raadhuisstraat gezien vanaf de Breedstraat met rechts de zijgevel van de openbare school en in het midden het pand van de Bakker Van Hunnik, eind dertiger jaren.

01-07-1905 gaat Jan Cornelis met zijn gezin wonen aan de Kerkweg te Maarssen. Tot zover de burgerlijke stand.

Er ging echter nog heel wat vooraf aan dat wonen op de Kerkweg.

De heer Mook schrijft in het periodiek nr.3 van augustus 1995 in zijn artikel Het landgoed Ter Meer I:

'Stel je voor, in het jaar 1900 wordt een van onze grootste buitenplaatsen, daterend uit het jaar 1702 publiekelijk geveild.'.....'De buitenplaats, die aan de Vecht lag en verder door sloten werd omringd, met als grenzen de Raadhuisstraat en de Kerkweg, vormde een geheel afgesloten gebied.'.....

'Het huis wordt nog bewoond, de villa's langs de Vecht moeten worden gebouwd, de fundering voor de wegen moet worden gemaakt. Voorlopig is er genoeg werk in uitvoering. Als dit is afgerond gaat de verkaveling weer verder.'

Periodiek nr.4, december 1995, Het landgoed Ter Meer: *'Inmiddels ging de verkoop van de bouw kavels door en werden aanvragen ingediend voor het bouwen van winkels en woningen. Aan de Raadhuisstraat, eerst nog Kerkweg gehe-ten, werd flink gebouwd.'....'De Raadhuisstraat was toen al een belangrijke verbindingsweg tus-sen de Straatweg en de Kaatsbaan. Het vracht-verkeer ging erlangs en de vele rijtuigen...' . '.....'.*

'Volgens gegevens uit het gemeentearchief van Maarssen, koopt bakker Van Hunnik, in oktober 1904, een kavel gelegen tussen de Raadhuis-straat en de Emmaweg, waar wij de zaak nu nog steeds kunnen vinden. Tot dan toe was hij geves-tigd in een hoekpand aan de Binnenweg, tegen-over de Dwarsweg. Hierna volgden meer mid-denstanders.'

In 1904 kocht J.C. van Hunnik dus een stuk grond aan de Kerkweg op het voormalig land-goed Ter Meer. Volgens zijn eigen schrijven van 7 oktober 1904, verklaart hij dat hij daar een bak-kerij zal oprichten die *'zal bevatten een dubbele oven tot het vervaardigen van brood en beschuit en koek, een en ander tot het bakkerijbedrijf be-horende'*, Afb.3 en 4.

Ook vraagt hij keurig een hinderwetvergunning aan, zoals wij kunnen lezen op een lijst die aan-vragen van hinderwetvergunningen over de jaren 1877-1905 bevat. 1)

De heer Van Hunnik vertelt : *"Mijn grootvader heeft dat grote stuk grond aan de Kerkweg ge-kocht omdat er toen nog met een kar met een hit ervoor brood werd gevent, afb.5.*

Zo had hij meteen een wekje voor het paard. Achteraf helemaal niet gek gezien. Ook was er een servituut van toepassing op het perceel, waarin stond dat zich tot aan de huidige Kerk-weg geen andere bakker mocht vestigen".

*De Ondergetekende
verklaart dat de door hem
op te richten bakkerij zal
worden geplaatst in de
Gemeente Maarssen, op het
kadastraal perceel Sectie A
no: 105²¹⁷ en zal bestaan van
dubbele oven tot het ver-
vaardigen van brood en bier
en ook, en en anders tot
het bakkerbedrijf behorende.*

Maarssen 7 October 1904.

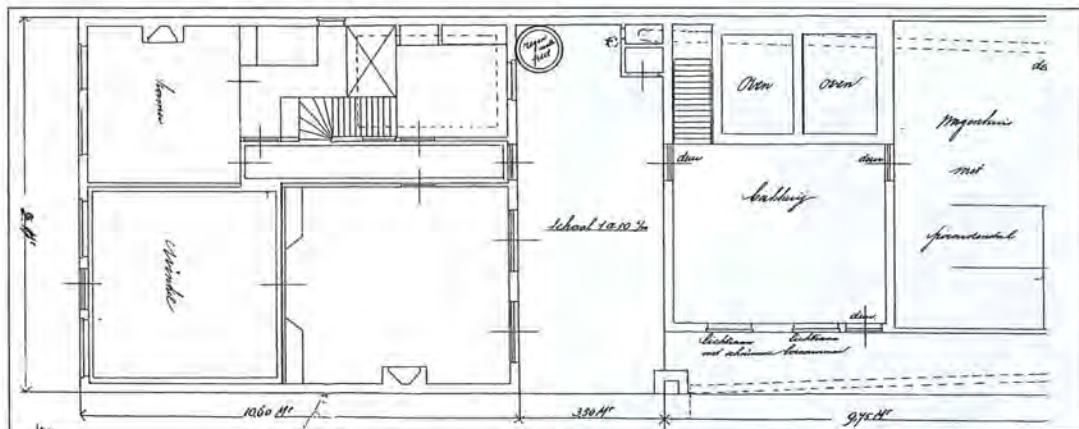
J.C. v. Hunnik

Afb.3. Archief gem. Maarssen.

Er was omstreeks 1900 een aardig aantal bakkers in Maarssen en Maarsseveen, zie bijlage 1. "In 1922 liet mijn opa achter de bakkerij aan de Emmaweg huizen zetten, de nummers 23 a, b, c en d, twee boven- en twee benedenwoningen. Toen de woningen klaar waren, hebben ze nog lang leeg gestaan, ondanks dat de huurder een jaar lang gratis brood kon halen als hij erin kwam wonen. Er was ook een aantal jaren een filiaal aan de Diependaalsestraat 86a, daar stond een van zijn dochters in. Nu is daar de Bruna gevestigd. Hij waarschuwde mij altijd nooit een filiaal te beginnen, dat gaf niks dan narigheid vond hij. Mijn vader was de enige zoon, hij was een bijzonder goede bakker. Hij werd door mijn opa naar een heel goede bakkersopleiding in Wageningen gestuurd. Hij trouwde echter als christelijk gereformeerde jongen met een katholiek meisje en dat heeft voor veel problemen gezorgd. Vroeger kocht iedereen zijn brood bij de bakker van zijn eigen kleur. Dat werd voor de klanten moeilijk kiezen! Mede daarom heeft mijn opa ook zo lang gewacht met de zaak aan mijn vader over te doen. We hebben heel lang met ons vieren in de zaak gewerkt mijn grootvader,

Afb. 4: Vader G.J. van Hunnik bij de oven en opa J.C. op de achtergrond bij de speculaasmachine, rond 1920.
(foto eigendom fam. Van Hunnik)

Afb.5: Bouwtekening uit 1904 van het huis en de bakkerij aan de Kerkweg. (Archief gem. Maarssen)

mijn vader, mijn broer en ik. Pas toen opa overleed kreeg mijn vader de zaak in handen, dat was in 1958.

Grootvader wist precies wat hij wilde. Op een goede dag kwam Van Niers bij ons solliciteren, grootvader ging naar voren. Ze werden het eens en toen grootvader vroeg wanneer hij kon beginnen, zei Van Niers 'Nu', want hij had zijn bakkerskleding al achterop de fiets meegebracht. Dat verhaal heb ik vaak moeten horen. Niers was in de kost bij Cees Otten, kuitdier op de Parkweg.

Een familie Lodder hier op Maarssen kwam oorspronkelijk uit Leersum. Mijn grootvader had gehoord dat daar een goede bakker werkte. Hij ging zelf in Leersum kijken bij Lodder en zo kwam deze met zijn gezin hier naar toe.

Bij ons afscheid, vorig jaar, was er nog iemand die zeventig jaar geleden bij ons in de bakkerij had gewerkt met mijn vader en Lodder.

Soms was het personeel intern. Ze sliepen bij ons en aten mee, ook zaten ze de hele zondag bij ons in de kamer. Dat vond ik als kind vreselijk. Bij mijn vrouw en mij was dat gelukkig anders.

Ik ben achter de winkel in de Raadhuisstraat geboren in 1939. Boven waren de slaapkamers, daar was geen licht en water.

Zondags zaten we in de voorkamer naast de winkel, je zag de kerkgangers voorbij lopen. Het Harmonieplein bestond nog niet, dus je had vrij uitzicht. Ook het komen en gaan bij het postkantoor (1895-1965) aan de overkant van de straat was altijd gezellig.

Ik had twee zusters en twee broers. Samen met mijn broer hielp ik van jongs afaan mee in de

bakkerij. Mijn broer is uiteindelijk niet in de bakkerij gebleven, wij vochten als kat en hond, hij ging werken bij Bredero beton. Toen we nog samen in de bakkerij werkten, zat er op de plaats waar nu apotheek Vechtevoort is een snackbar, zie afb. 8.

Daar haalden we dan 's avonds vier ballen gehakt en die legden we onder de oven dan waren ze 's morgens nog lekker warm. Wij vonden dat heerlijk en dachten niet aan bacteriën. Karbonaden haalden we er ook, lekker gepaneerde karbonaden en die legden we ook onder de oven. De volgende morgen smulden we. Toen kreeg je thuis niet zoveel vlees. Vader kreeg het eerst en het meest, die moest het hardste werken en wij, de vijf kinderen, kwamen veel later aan de beurt. In 1965 heb ik de zaak overgenomen, ik was vijfentwintig jaar en net getrouwd. Er waren toen twaalf bakkers op Maarssen (zie bijlage 2). Mijn vader hield er meteen mee op, hij was toen zevenenvijftig jaar en helemaal opgewerkt.

In 1967 heb ik machines gekocht, ik had al ge-

Electrische Brood- en Banketbakkerij

„De Macroon”

J. C. van Hunnik

Raadhuisstraat 11, Maarssen.

FILIAAL: Diependaalschestraat 86a, Maarsseveen.

Afb.6. Een advertentie uit de 'Officieele Feestgids' van het groot nationaal muziekconcours uit 1927, dat werd gehouden ter ere van het 25-jarig bestaan van 'Maarssen's Fanfarecorps'.

Afb.7: Bakker G.J. van Hunnik er even tussenuit op de fiets, op de Parkweg in de dertiger jaren. (foto fam. Van Hunnik)

zien wat ervan kwam als je dat niet deed. Het rollen van het deeg ging met de hand met een stok, dat was zeer arbeidsintensief. Waar mijn vader uren mee bezig was, rolde ik met de machine in twee minuten uit. Eerst denk je dat het je werk verlicht, maar op den duur vul je die tijd weer op met ander werk.

Je kunt geen bakker worden, je moet als bakker geboren worden. Je moet niet op de klok afgaan, maar aan het brood voelen of het al klaar is, dan ben je goed bezig. Als het brood uit de zak komt, dan moet het lekker ruiken. Bakkers maken altijd lange dagen, nu nog. Er zijn wel machines gekomen, daardoor is het werk minder arbeidsintensief, maar de werktijd en het vroege opstaan blijven hetzelfde.

Toen wij de winkel pas hadden overgenomen, had je als bakker ook nog een wijk, waar je het brood huis aan huis bezorgde. Ik had o.a. de Raadhuisstraat en de Binnenweg. De wijken waren wel al gesaneerd, dat betekende dat iedere bakker zijn eigen wijk had. Vroeger was dat niet zo, dan liepen er verschillende bakkers door de-

zelfde straten, maar dat was veel te omslachtig. In die tijd wilde iedereen nog voor twaalf uur vers brood in huis hebben. Nu is dat heel anders. Op de meeste adressen is overdag niemand thuis. Later heb ik de buitenwijk aan Theo van Niers overgedaan, die zat op de Dwarsweg en met de binnenwijk ben ik gewoon gestopt. Het assortiment in de winkel werd zo groot, dat er geen tijd meer voor was. In de wijk had je veel meer contact met de mensen, hier kreeg je koffie en daar een kop soep, als het koud was, dat was wel leuk hoor. Iedereen kende je. Toen we trouwden kwam er geen eind aan de rij mensen op de receptie in de Harmonie.

Je sliep natuurlijk vrijwel nooit. Het was slavenarbeid. Je wist niet beter. Je vader had het bedrijf en als je er niet in meewerkte, werd je de straat opgeschopt. Als je zo'n bedrijf bezat, gaf dat vroeger ook aanzien. Je was middenstander, eigen baas en dat was niet slecht. Ook mijn zoon heeft nog 15 jaar bij ons gewerkt. Hij zag uiteindelijk het bedrijf toch niet zitten. Jonge mensen kijken daar anders tegenaan.

Ik wilde niet in de Raadhuisstraat blijven wonen, want 's middags als ik op bed lag, kwamen ze me er voor van alles en nog wat weer uit halen. De trap naar de bovenkamers kwam uit in de winkel. Je voelde je soms een vreemde in je eigen huis, het personeel was altijd om je heen. Ik moest natuurlijk wel dichtbij blijven wonen, want als er een vertegenwoordiger kwam van snoepjes en bonbons moest mijn vrouw er vlug bij kunnen zijn, want daarvan had ik geen verstand. Toen de kinderen klein waren, was dat wonen bij de zaak voor mijn vrouw wel prettig. Ze kon een oogje in het zeil houden en als het zo uitkwam werden de kinderen in de bakkerij of door Opa en Oma, die achter, aan de Emmaweg woonden, opgevangen. Toen het tweede kind er was, hebben we er een meisje voor de winkel bijgenomen. Het was natuurlijk zo'n echt familiebedrijf. Mijn zoon zat altijd op de werkbank toen hij klein was, dat kan nou met mijn kleinzoon niet meer. Toch ben ik blij dat we niet meer bij de zaak woonden, want dan hadden we ook nog moeten verhuizen en we hebben zo al genoeg achter moeten laten'.

Marja Hatzmann

Met dank aan de heer J.C. van Hunnik voor zijn welwillende medewerking.

Afb.8: Een foto uit 1966 van de lunchroom van bakker Broere en het woonhuis van melkhandelaar Van den Hoven rechts ernaast.
(Foto, archief gem.Maarsssen).

Bijlage 1.

Bakkers in Maarssen en Maarsseveen rond 1900

- Willem Gerritsen, Kaatsbaan 2, 01/05/1889-06/1908
- Hendrik v.d. Broek, Suikerbollenkoopman, Schoutensteeg, 02/03/1893-20/12/1911
- Pieter van Hof, Langegracht 8, 04/06/1895-05/03/1928
- Wed.Cornelis Vendrik, Hendrikus Vendrik, Kaatsbaan 42, 20/10/1895-01/12/1937
- Albert ter Velde, Kaatsbaan 32, 02/08/1897-04/11/1924
- Adriaan Bakker, Schoutensteeg 4, 02/08/1897-23/10/1908 vanaf 1908 zit Adriaan op de Parkweg 13.
- Nicolaas van Velzen, Schippersgracht 180, nu nr.20 11/12/1899-11/02/1933
- J.C. van Hunnik, Binnenweg 5, 1899-1905, Raadhuisstraat 1905-1997.
- Pieter van Arkel, Jacob van Arkel, Langegracht 34,

10/11/1900-10/07/1914

- Josephus Tiers, Schippersgracht 6, 1901-10/03/1934

Bijlage 2.

Bakkers in Maarssen in 1965

J. van Arkel	Langegracht 34
G. Broere	Breedstraat 22
H. Brokking	Kaatsbaan 2
J. Daamen	Driehoekslaan 18
E. van Hof	Langegracht 8
J. van Hunnik	Raadhuisstraat 11
G. Mulder	Schippersgracht 6
T. Niers	Straatweg 106
L. Papôt	Langegracht 36
	Banketbakker
G. Slob	Parkweg 2
H. Vendrik	Kaatsbaan 42
J. Versteeg	Banketbakker
	Schippersgracht 20

Noten:

1. Het aanvragen van een hinderwetvergunning wordt pas in 1905 verplicht gesteld.

Bronnen:

Boer, molenaar, bakker, brood.
Van de steentijd tot nu, W. Ziehr en E.M. Bühner, uitgeverij Lannoo, Tiel/België.

Kobusje Dolman

(1871-1952)

In de loop van 1998 ontving het bestuur van een der leden een drietal foto's, die een zeer waardevolle bijdrage voor het dia- en foto-archief van de Kring bleken te zijn. De betreffende foto's zijn portretten van de vroeger in Maarssen zeer bekende Kobusje Dolman. Een aimabele dorpsfiguur waar oudere Maarssenaren, inmiddels vijfenveertig jaar na zijn overlijden, nog graag aan terugdenken en anekdotes over vertellen.¹ Een van deze foto's (afb. 1) werd door Dick Dekker in 1977 gebruikt voor zijn boekje, 'Maarssen in oude ansichten deel 2'. Uiteraard beschrijft Dekker in zijn tekst bij deze foto dat Kobus Dolman gek op de Maarssense kermis was en dat hij dan ook gretig gebruik maakte van de tienduizendrittenkaart voor de draaimolen, die hij jaarlijks van het Oranje Comité kreeg. Oorspronkelijk, vertelde Dick Dekker mij eens, was het zijn plan om in het genoemde boekje een andere foto op te nemen. Maar die afbeelding, waarschijnlijk een kopie van een foto uit een krant, waarop Kobus op de rand van het trottoir van de Breedstraat naar de kermisdrukke staat te kijken, is bij nader inzien afgevalen vanwege de slechte beeldkwaliteit. Nu we het toch over Kobusje Dolman hebben en de mogelijkheden voor het reproduceren van foto's aanmerkelijk zijn verbeterd, leek het mij een goed idee ook deze unieke foto, indertijd door Dick Dekker aan mij afgestaan ten behoeve van het foto-archief van de HKM, alsnog in het periodiek op te nemen. Op de foto (afb.2) zien we behalve wat kramen ook de befaamde draaimolen op de kruising van de Breedstraat en de Raadhuisstraat, de dames dragen de pothoeden die omstreeks 1935 erg in de mode waren en alle heren dragen, zoals toen nog gebruikelijk was, een hoed of pet.

Jacobus Dolman

Jacobus Dolman, beter bekend als Kobusje Dolman, werd geboren op 9 juli 1871 in Breukelen-Nijenrode in de huizen nabij de steenoven 'Vecht en Rhijn' waar zijn familie werkzaam was. Hij is de zoon van Hendrik Dolman, geboren op 8 februari 1837, te Breukelen Nijenrode en Evertje Alida Lith, geboren 8 februari 1847 in Breukelen Sint Pieter. In die tijd leefden de werknemers op de steenfabrieken bepaald niet in weelde en daarom zal de jeugd van Kobus, die bovendien aan een schildklierziekte leed, waardoor hij erg klein bleef², zeker niet gemakkelijk zijn geweest. Vermoedelijk vanaf de tijd dat zijn ouders waren overleden, heeft Jacobus Dolman zijn hele verdere leven bij familie, die goed voor hem zorgde, in Maarssen gewoond. Eerst bij zijn zuster Johanna Norbart-Dolman op het Maarsseveense-grachtje no: 8, later bij nichten op de adressen: Achterstraat 1, thans Nassaustraat en op de

Vaartdijk 2, nu de Maarsseveensevaart 2. In het bekende sluishuisje waarvan een afbeelding van een ets van Willem van Leusden vele jaren het omslag van dit periodiek sierde. Kobusje Dolman (afb.3) was altijd goedgehumeurd en vriendelijk. Dagelijks maakte hij zijn wandelingetjes door Maarssen en groette al zijn vrienden en kennissen met een kort en krachtig "Modjo" of "Jochjo". Behalve de al vermelde gratis ritten in de draaimolen en allerlei traktaties op de kermis, waarover hieronder meer, had Kobusje ook nog andere privileges zoals het vooraan staan bij bijzondere gebeurtenissen in Maarssen. Dit is bijvoorbeeld te zien op een foto gemaakt bij het leggen van de eerste steen van de brandweerkazerne aan de Gaslaan op 12 april 1939.³ Hoewel Kobus weinig geleerd had, was hij beslist niet dom en kon hij soms zeer adrem reageren. Dokter A. Hartog, de huisarts van Kobusje, was een bijzonder lange man, volgens mensen die

hem gekend hebben, langer dan twee meter en ook de echtgenote en kinderen van de dokter waren opvallend groot. Dokter Hartog wilde Kobusje graag eens meenemen naar de universiteit in Utrecht, waarschijnlijk om het ziektebeeld van zijn patiënt in de collegezaal aan de medische studenten te tonen. Kobusje voelde hier echter niets voor en weigerde keer op keer. Toen de dokter hem desondanks nogmaals vroeg met hem mee naar Utrecht te gaan, was Kobusje het zat en zei hij tegen de dokter: "Nee, dat wil ik niet, neem dat lange wijf van je maar mee naar Utrecht."

De tienduizendrittenkaart

In het aardige radioprogramma 'Koffie met een Babbelaar', dat werd uitgezonden door de - helaas inmiddels verdwenen - Maarsseense Omroep Stichting (MOS) vertelden omstreeks 1985 veel bekende Maarssenaren allerlei verhalen aan de MOS-medewerkers, Corrie van Buuren, Guus Dekker, Bert Molenaar en Ton Bos.⁴ In een van de uitzendingen vertelde rasverteller Gé van Schaik, oprichter van het hotel/restaurant De Nonnerie, onder andere het volgende, door schrijver dezes enigszins aangepaste verhaal over zijn herinneringen aan Kobusje Dolman.⁵

"Begin augustus was het altijd feest in Maarsse. Dan kwam de kermis naar het dorp. Toentertijd werd deze gehouden op de Breedstraat en de Parkweg en de kinderspelen vonden plaats op de Emmaweg. Er was ook altijd een hardlooppwedstrijd en ringsteken voor volwassenen op de Kerkweg. Het was ieder jaar een groot feest, dat twee volle dagen plus een vooravond in beslag nam. Enkele dagen daarvoor kwamen de pak- en woonwagens van de kermisexploitanten het dorp binnenrijden en dat gaf de nodige drukte in het anders zo rustige dorp aan de Vecht. Voor Kobusje Dolman brak dan de mooiste week van het jaar aan. Kobusje was de enige van de dorpsfiguren die kleur gaf aan onze samenleving. Hij was erg geliefd en had dan ook geen bijnaam zoals Flip de Blauwneus, Arie van de Piepzak, Pietje Potlood en zoveel anderen. Kobusje Dolman was een dwergachtige figuur met een oud gerimpeld kopje, waar de vriendelijkheid en tevredenheid van afstraalden, altijd gekleed in een donkerblauw jekkertje, een schip-perspetje en op klompen. Kobusje kende iedereen en iedereen kende hem. Kobusje had slechts een grote passie, dat was de draaimolen. De kermisdagen waren zijn dagen van opperste

Afb. 1: Jacobus Dolman (1871-1952), foto archief HKM.

genot. Weken van te voren ging hij naar de leden van het Oranje Comité om te horen wat er allemaal op de kermis zou komen en hij kreeg dan ook prompt een lijst met de te verwachten attracties en een kaart waarop geschreven stond dat deze goed was voor 10.000 ritten in de draaimolen en uitsluitend voor persoonlijk gebruik bestemd. Voor de Heer Jacobus Dolman! Een en ander werd bekrachtigd met een stempel en de handtekeningen van de leden van het Oranje Comité. Lezen, nee, dat kon Kobusje niet, maar dat was geen bezwaar, want hij liet zich voorlezen door iedereen die dat maar wilde doen en iedere keer genoot hij daar intens van. Plaaggeesten waren er natuurlijk ook al en als hem werd gezegd dat de draaimolenbaas Both ziek was of dat gisteren de draaimolen in Amsterdam was afgebrand of dat de molenbaas vanmorgen ruzie had gemaakt met ... en dan volgde er een naam van een van de leden van het Oranje Comité en dat er daarom dit jaar geen draaimolen zou zijn.

Afb.2: De Maarssense kermis op de Breedstraat ± 1935, foto archief HKM.

Dan kon Kobusje tot vermaak van de plagers erg vloeken en schelden. Even daarna liep hij zo snel als hij maar kon naar een lid van het comité om het gehoorde verhaal op waarheid te toetsen. Als hem dan verteld werd zich niet ongerust te maken en de oude, beduimelde en niet meer te lezen kaart met attracties vervangen was door een nieuwe, dan vertrok hij weer diep tevreden. Eindelijk was het zover dat met de opbouw van de kermis werd begonnen, Kobusje was dan niet meer weg te slaan en zat de hele dag bij toerbeurt op de stoep voor de luxe-bakkerij Broere of bij rijwielhandel Ter Wee en bekeek met veel belangstelling de bedrijvigheid. Als de kermis eindelijk geopend werd, dan was hij present. In het nieuw nieuwe pet of jekker en ditmaal geen klompen, maar schoenen. Zijn zuster, bij wie hij inwoonde, zorgde zeer goed voor hem en ze had zelfs de medailles, speldjes en oranje strikjes, die hij het hele jaar als een dierbaar bezit

in een blikken doosje bij zich droeg, opgespeld. Aldus getooid nam hij dan plaats in een koetsje, tussen de draaimolenpaardjes. Innig tevreden.

De kinderen van ons dorp kregen wanneer zij zich voor een van de kinderspelen lieten inschrijven, een kaartje voor een portie poffertjes. Hoewel Kobusje niets tekort kwam, want de draaimolenbaas zorgde goed voor hem, was er toch een moment dat hij zijn plaatsje verliet en wel om met de schooljeugd poffertjes te gaan eten, daarna ging hij met de kinderen alle attracties af waarbij hij iedereen een hand gaf. Bij de snoepkraam kreeg hij een zuurstok, bij de schiettent een roos, bij het touwtjetrokken een medaille en bij Dolleman, de palingboer, een vette paling die hij ter plekke naar binnen liet glijden. Als hij dan z'n ronde gemaakt had, kwam als laatste de ijscoman aan de beurt. Verzaligd likkend aan zijn ijsje zat Kobus dan weer op zijn plaatsje in de draaimolen.

Als het orgel verstomde en de volgende dag de afbraak van de kermis begon, was Kobusje er niet, de aanblik van de afbraak van zijn kermis kon hij niet verdragen. Na zijn overlijden was voor vele Maarssenaren de glans van de jaarlijkse kermis verdwenen."

Jacobus Dolman, in Breukelen geboren, voor eeuwig Maarssenaar, overleed 4 april 1952, op tachtigjarige leeftijd in de stad Utrecht.

Hans Sagel

1. Zie bijv. nog zeer recent in dit periodiek Jaargang 25, no: 4, het artikel 'Het korte grachtje in Maarssen', door Ernst Hofman.
2. Volgens D. Dekker, Maarssen in oude ansichten, deel 2, was Kobus Dolman slechts een meter en veertig centimeter groot.
3. Zie dit periodiek, jaargang 12, no: 1, mei 1985 op pagina 5.
4. Een collectie cassettebandjes waarop deze verhalen zijn opgenomen, bevindt zich in het archief van de HKM.
5. Zie ook verhalen uit de Nonnerie door Gé van Schaik. Uitgegeven door COGUTON ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijksfeest van Coby v.d. Laan en Gé van Schaik. Maarssen, oktober 1989.

TOPKLASSE

SIERO SCHILDERS
Nassastraat 71 Maarssen Tel. 562310

RADIO - T.V. ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 0346-562081

van Waay Woon-Art

woninginrichting

Nassastraat 18
3601 BG Maarssen

telefoon (0346) 56 18 97

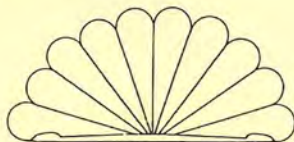
Alles tussen vloer en plafond

**Zet de tijd even stil
voor een bezoek
aan Café Ome Klaas.**

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederlands oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas

Al gezellig sinds 1780.

Langegracht 43, Maarssen. Tel.: 0346-579000.